

DISPUTATIO PHILOSOPHICA
T H E O R E M A T A
 ALIQUOT EXHIBENS
 miscellanea,

Quam

Divinâ Providentiâ sic ordinante

E T

Amplissimâ Facultate Philosophicâ approbante, in
 celebri Universitate CHRISTINÆ ad Auram,

Rectore Magnifico,

Admodum Reverendo & Excellentissimo Viro,

DN. ÆSCHILLO PETRÆO,
 S. S. Theol. Doctore & Professore ejusdem primario & gra-
 vissimo, utriusq; Aboënsis Ecclesiæ, sicut & Numensis
 Pastore vigilantiss.

Sub PRÆSIDIO

Reverendi & Præcellentissimi Viri,

DN. M. NICOLAI LAUR: NYCOPENSIS
 Log. & Poës: Professoris celeberrimi, collegij Philosophici p. t.
 Decani Spectabilis, Præceptoris Promotoris, & Benefactoris sui
 grato & obsequio lo animo æternū devenerandī.

*Pro privilegijs Magisterij Philosophici consequendis,
 publico discursu placide examinandam proponit*

O L A U S J E R E M, NORCOPIA. O-Gothus

In Aud. Majori ad 16. Martij, Anni 1650. Horis consuetis

Generofiffimo Domino

DN. JOANNI RURÆ

De Launcho/ Aneila/ Kiulaholm &c. Regni Svecici Senato-
tori eminentissimo, Regij Parlamenti quod Aboæ est Prae-
sidi æquissimo, Vestrogothiæ & Daliæ judici provin-
ciali gravissimo. Domino meo gratosissimo.

S I C U T E T

Nobilissimo & Amplissimo

DN. SVENONI SWART

De Sundby & Foghlebrø Dicasterij ejusdem Assessori
consultissimo Mecœnati & benefactori
meo ut propensissimo ita
unicè colendo.

Disputationem hanc præsentem, ob gratiam,
favorem & maxima in me collata beneficia, in
signum debitæ observantiae & perpetuæ grati-
tudinis,

submissæ & peroffciose
dico & offero

O. JER. N.

I. N. I. C.

THEOREMA I.

EThnicorum ingeniosa scripta Philosophiæ studioso evolvisse haud infrugiferum...

Clarissimorum virorum arte & marte exercitatis-
morum, uberrimo proventu, floruisse, præter alias gen-
tiles nationes, Græciam, prolixè satis iuperiorum tempo-
rum ostendunt annales ita ut locum fecerit Poëtarum
fabulis, in collibus & ripis ejusdem Musarum insedisse
chorum lepidè canentium. Singularem autem horum
industriam & sapientiam à patre etiam luminis bono-
rum omnium datore & authore præmanasse quis dubitet
qui non secus ac Adamum Noachum Salomonem insi-
gni sapientiâ & rerum naturaliū mirâ scientiâ perfuderit,
deq; varijs rebus hedro, hysopo, volucribus & reptili-
bus disputare docuerit, ita quoq; hujus celeberrima juga
præclaro hocce nectare roravit, atq; svavissimos inde
rivulos, intellectum ab ignorantia & voluntatem à malici-
tia purgantes, longè lateq;, & nostras etiam adusq; oras
diffundi paternè curayit. Quidni igitur Divina hæcce
munera devotè exosculamur atq; pabulum animo nostro
svavissimum vel hinc grati acceptamus: Nam genero-
sum vinum è vase fictili non propinatur insvavius quam
ex aureo: *Nec surum possidens argentum abjicit.* Verum
cum mala sint vicina bonis, tritico quoq; infelix sapelo-
rium sese associet, cautè hic agendum, atq; liquorem

hunc diligenter percolatum, ad limpidiſſimos Iſraelita-
rum fontes & rectæ rationis amuſim diligenter exami-
natum, ab admixtis ſecernemus ſordibus, ne ſalutaris
medicatæq; potionis loco, verenum incauti hauria-
mus.

II. Logica per artem, tanquam Genus, haud incommode definitur.

Vocabulum artis, ē Definitione Logicæ expungere
conantur plurimi uerū sine cauſa: optimè enim con-
venit Logicæ, definitio artis quæ duplex circumferri
ſoleat. Una Generalis & Systematica & à Luciano de-
finitur ſystema vel ordo preceptorum, uſu cognitorum, ad finem
in vita utilem: Et ſic Logicæ Systematicè acceptæ non
incommoda: verum ſihæc non ita omnibus ad palatum
Alteram expendemus ſpecialiorem, ipſius Aristotelis, a quo
definitur lib. 4. Eth. cap. 4. habitus cum rectâ ratione effectivus.
Quæ nemini niſi nodum in ſcirpo quærere curioſe vo-
lenti Logicæ habitualiter conſideratae inconveniens pla-
nè videbitur. Ut ut authoritatem Arist. hac in re offendit
ve reatur Clariss. Jacobus Martini Exercit. Metaph. 9. l. 2.
Th. 3. alias artem illam prorsus eſſe existimaret, ut fate-
tur.. Aristotelem illum tantum habitum effectivum
agnoscere dicit, cuius effectus extra editur instru-
mentis corporis; Atq; eſt principium operandi in alio.
Quo diſcrimine ars etiam à naturâ diſcernitur, logicæ
quoq; non competit quia Logica in formatione Sylo-
giſmi instrumenta externa non adhibet, nec eſt prin-
cipium operandi in alio, manet enim opus ejus in ipſo
intellectu. Verū artem tam ſtrictè ab Aristotele non
ſemper accipi conſtat, nam citante Clariss. Scheiblero
dicit

dicit. 2. Phys. cap. 8. t. 68. *Artem aliquando fieri similemna-
ture, quantū ad hoc quod ipsa operetur, in subjectum habens ar-
tem*, quod probat exemplo Medici, qui secundum artem
suam, potest operari in se & sibi salutis causa esse. Ergo
non omnis ars opus relinquit externum. Zabarella quoq;
l. i. de nat. Log. c. 8. *Logicam esse habitum effectivum ali-
cujus operis, non extra animum sed in animo fatetur.* Atq;
hinc argumentamur: Si Logica est habitus effectivus
tum etiam est ars. Sed verū antecedens E. & consequens
Maj: probo ex definitione artis Arist. Minor authorita-
te Zabarellæ modo allegata stabilitur. *Manifestum
itaq; est rō ποιεῖν non semper significare illam actionem, quā ex
materia palpabili opus aliquod efficitur quod etiam post actionē
permaneat.* Nam Poetica dicitur ὁ πὸ τὸ ποιεῖν qua tamen
materiam palpabilem, non tractat neq; opus facit ipsa Poeta ficti-
onem durabilius. Burgesi. inst. Log. Lib. I. § 6. Scientiam illam
aliqui definiere verum perperant, desiderant enim hic
requisita scientiæ utpote, 1. subjectum scientificum res sc.
necessariae, quæ ipsa per se semper sunt & nunquam fiunt, vel
quæ fiunt quidem non tamen à voluntate nostra, sed à natura per
certas causas operante Arist. l. 6. Eth. c. 4. Logica v. circa entia
ratiōis vel in noematib; secūdis quæ ab operatione nostri
intellectus dependent occupata est. 2. Finis, hic scien-
tiarum est contemplatio, Logicæ v. finis est operatio, & ha-
bitus proinde est activus ut. scientia speculativus, Ea-
dem ratione nec Intelligentiam eam esse nec Sapientiam col-
ligere est, nam & his res simpliciter necessariæ à naturā
pendentes subjiciuntur. Prudentiam eam nemo dixerit
quia hæc earum est rerum quæ ad virtutes & vitia spe-
ctant & pertinent. *Artem igitur esse relinquitur.* Ari-
stot. habitus intellectivos enumeraturus Lib. 6. Eth. cap.
4. pluriū his quinq; non meminit, entia præter necessita-

tem multiplicanda non esse subinnuens. *Logicam* qn.
opellat ὁ γαρ οὐ γάρ nihil contra nos, nam & nos instrumentum quin sit non inficiamus. *Praedicatio* tamen illa non est generis de sua specie sed adiuncti de suo subiecto.

III. Quaternarius causarum numerus exatus est.

Circa rei alicujus de novo productionem, quatvor potissimum rei producendæ suum largiri influxum deprehendimus, duò intrinsecè essentiam ejus constituenta & componentia quorum unum se ipsum suamq; entitatem per modum potentie præbet & in esse causati influit & *Materia* dicitur: Alterum autem per modum actus suam præbet entitatem, & actualiter influit, & *Forma* salutatur. Extrinsicè itidem duo ad ejus productionem concurrunt; Unum per motionem realē & actionem Physicam, quod *Efficiens* vocatur. Alterum tantum per motionem metaphoricam seu intentionalem, efficienti desiderium & appetitum sui injiciendo, & *Finis* audit. Unde causarum numerus quaternarius. *Efficiens* videlicet, *Materia*, *Forma* & *Finis*, resultat. Falluntur itaq; qui unicam duntaxat esse docuerunt causam, causam sine causa, nisi intendant. Frustra etiam se torquent qui numerum hunc tanquam insufficientem castigantes alias adhuc causas hisce superaddunt, utpote vel Instrumentalem vel Exemplarem vel Causam sine qua non, qua si sic vocant: *Causa* enim *Instrumentalis*, & *Exemplaris*, huic si modo causalitas aliqua tribuenda, ad causam efficientem optimè referuntur. *Causa* sine qua non causaliter aliquo influxu & causalitate destituta quoniam est, causa non est nisi impro priè & nomine tenus.

IV. Agens naturale agit propter certum finem à se præcognitum.

Prop-

Propter certum finem agere agentia naturalia, inter Philosophos saniores non adeo controversum. Sed cum causalitas finis in eo consistat, ut suâ bonitate excitet in a- gente sui desiderium, prærequiri videtur in agente cognitio aliqua finis desiderati, nam ut vulgo dicitur. Ignorati nullus cupido. An itaq; hujusmodi cognitio agentibus naturalibus adscribi jure poterit, dubitatum est. In divertia hic abierunt eruditissimi: non nulli ad causam hie respiciendum esse primam existimarunt, sine cuius concurso causæ secunda non agunt & sic actio agentis naturalis, non solum est ab agente naturali, sed etiam ab agente primo sc. Deo, qui facile finem hujus actionis cognoscit. Et sic ad actionem naturalem adesse quoq; cognitionem finis ab eo agente à quo est actio, hinc *opus naturæ opus intelligentiae non errantis dictum volunt.* Sed quoniam in causis remotis non facile subsistendum, nam summus ille architectus, non minus ad actiones hominis paternâ sua concurrit curâ, quam aliarum rerum æq; enim ille hominis, cognitione & consilio à se instrueti, fines disponit & novit ac formicæ aranei & urticæ. Effectum etiam determinat causa proxima & particularis non remota & universalis. Prudenter itaq; Clariss. Sper. triplicem facit cognitionem; aliam puram naturalem, aliam sensualem, aliam voluntariam.

Naturalis est cum finis sub ratione boni cognoscitur per naturam à creatore inditam; sic plantæ alimenta sibi convenientia attrahunt disconvenientia respuunt. 2.
Sensualis cum finis sub ratione boni cognoscitur per sensus à creatore datos; beneficio horum canis panem dignoscit à baculo. 3. *Intellectualis, cum non solum finis sub ratione boni cognoscitur beneficio intellectus, sed etiam media*

media ad eum obtinendū ponderantur; Quā præ cæteris anima-
lib⁹ excellit homo, naturæ deliciæ, & mundi miraculum.

V. Cælum est corpus naturale simplex.

Plato ille Divinus, cælum ob insignem simplicita-
tem, quā ad substantias spirituales proximè omnium ac-
cedit, Spiritum vocavit; verum metaphoricè ob simi-
litudinem illam quam cum spiritibus aliquomodo habet
ratione suæ subtilitatis; non secus ac Chymici tenuissi-
ma illa corpora & subtilissimos succos artis suæ benefi-
cio ab alijs corporibus extractos, spiritus appellant. Pro-
priè autem magis loquendo corpus naturale verè dicitur,
cum illi ea insita sint quæ alij quam corporibus tribui
nequeunt. Competunt n. illi affectiones corporis naturalis
qnæ illi per naturam insitæ sunt, naturam autem quod ha-
bet naturale est. *S*implex dicitur respectu mixtorum, os-
mimodam compositionem non respuit, compositum
enim est non secus ac alia corpora ex materia & forma,
nam juxta Scalig. facere corpus sine materia est facere *inso-*
mnum sine somno, pānem sine farina, Quantitas quoq; ejus-
dem quæ materiæ est proles & individuus comes, cæli ar-
guit materiam. Et nisi incompletum illud statuamus
corpus, formam quoq; eidem, unde nobiles illæ resultant
operationes, concedamus oportet. Et sic *simplex* est non
privativè ut elementa, qua quamvis & mixta non sunt, apta
tamen & destinata sunt ad alicujus mixtionē; sed Negativè, quia
ita *simplex* est, ut nec ipsum sit mixtum nec etiam optum natum
ut destinetur ad alicujus mixtionem.

VI. Cælum non est animatum.

Formam cæli consideraturi animatum illud vete-
rum plurimi existimabant alij animâ rationali, alij sen-
tienti, vegetativâ tantum alij. Sed i. Animâ rationali si

præ-

præditum esset, ad utrumque etiam determinatum esset op-
positorum, quæ agentium per intellectum peculiaris est
præ alijs agentibus naturalibus prærogativa. Cælum v.
quod nunc quiescere nunc moveri possit, nunc hoc nunc illud ve-
lut probatu difficile est. Intellectiva quoq; anima sensitivam
presupponit. 2. Sensitiva in animalibus tantum reperi-
tur, animal verò est species corporis mixti, cælum corpus
est simplex in quo nulla sunt ad sensum organa, nec finis cur sen-
sus illi tribui debeat. 3. Vegetativa anima similiter cor-
pus requirit organicum cuius beneficio operationes suas
exercebit utpote alterationem, augmentationem & pro-
creationem: sed nec hæ nec illud calo tribui possunt, quomodo
igitur anima? Qui sydera rationabilia; vel saltem sensibilia corpora
arbitrantur, iure sensu carentes inter irrationalia computantur. Aug. lib. de
cognit. ver. vit. c.6. Aristotelis v. intelligentia, quas cælo sive us
assistentes sive informantes formas tribuit ob motum tantum
modo cæli, ut illius fatentur interpretes excogitata sunt: Quæ
sententia lubrico quoniam innititur fundamento, motu
sc. cœli, hoc remoto facile & illa corruit. Posito tamen
sive moveatur cœlum sive astra in cœlo, motum hunc
non violentum existima, nam nullum violentum est perpe-
tuum, sed naturalem; Si hoc, à principio ille sit inter-
no, non tantum passivo, quod largiuntur illi, sed etiam
actio necesse est: quod est ipsa cœli forma informans, cœ-
lo dans esse, distingui & operari ab ipso hujus sapientissimo
architecto in prima rerum creatione illis indita, cui diffi-
cilius non erat his tribuere motum circularem quam co-
lementis rectum sursum vel deorsum.

VII. Virtus temperamentum, tanquam cau- sam adæquatam, non sequitur.

Si virtus temperamentum tanquam causam adæ-
quatam immediate sequeretur ut quibusdam placet:

tum i. Non minus participes essent bruta fulgentissime hujus
genere quam homines, gaudent enim æquè ac hi tempera-
mento 2. Nec crebro pararetur exercitio sed innasceretur.
3. Exspiraret etiam libertas actionum humanarum: & conse-
quenter. 4. Eris ορασις τιχη malè definiretur. Sed
absurda hæc cuivis erunt prudenti E. & illud. Inclina-
tionem tamen ad has actiones magis quam illas temperame-
to adscribi posse nemo dubitat, facile tñ. corrigibilem.

VIII. Ostracismus non omni Reipublicæ planè inconveniens.

Ex numero imperantium formam hanc vel illam
sortitur Respublica, unde species ejusdem existunt, quæ
tres statuuntur communiter. Aut enim summa pote-
stas est penes unum & dicitur **M O N A R C H I A**, ubi *unus qui summus est magistratus*, sine socio in subditos omnes
imperium tenet cum regni administratione: Aut penes
plures & dicitur **P O L I A R C H I A**, hic imperant aut *pauci seu optimates*, cæteris prudentiâ authoritate & justitia ex-
cellentiores, qui summo imperio instructi, jura majesta-
tis administrant & **A R I S T O C R A T I A** nominatur.
Aut *totus populus*, vel potior ejus pars summæ rerum præ-
est & imperandi jus habet & **D E M O C R A T I A** salutatur.
Tyrannis, Oligarchia & Oclocratia non forme, sed pestes & interitus reliqua-
rum formarum à prudentioribus audiunt. Democratiæ autem na-
tura æqualitatem cum primis requirit civium, *Lycurgus*
proinde ut populare institueret regimen de æqualitate quoque ci-
vium introducenda sudavit, quam ut obtineret, omnes obligatio-
nes ac chirographa combussit, aurum & argentum relegavit, &
terram per sortem inter omnes æqualiter divisit: alias si alij
divitijs & potentia supra communem evehantur sortem
periculum est ne etiam exitio sint reipublicæ, nam ut
plurimum quo fortuna eodem & hominum favor inclinat, hoc
igitur

igitur illi muniti & stipati Reip. vel mutationem, summam
rerum ad se trahendo, vel corruptionem, Tyrannidem oc-
cupando facile tentare poterunt. Huic malo matureut oc-
curri poterit, O S T R A C I S M U S, in taliforma, nō omnino
damnandus. videtur, quo divitias & autoritate prapollentes
ad tempus, sine omni tamen ignominia, ablegantur, quod Athes-
nienibus fuit usu receptum, ut exemplo Themistoclis, Ari-
stidis aliorumq. patet, quibus exceptis nullam popularem se
novisse remp. magnos habuisse progressus memorat Pausanias.
Durum quidem & triste hoc videbitur remedium, sed
medici graviores morbos asperis remedijs curant & gubernator
ubi naufragium timet jactura quicquid servari poterit, redes-
mit, ut inquit Curtius. Satius etiam est ut pereat unus
quam unitas. Nec vir bonus id sibi acerbum dicit
quod patriæ commodo cedit, quod plurimi vita etiam
impendio sunt testati. Sanctum quoq. hunc confirmare
videntur exempla; Quid enim svavius quam cohabitatio
fratrum: utilitate tamen communis svadente Loth ab A-
brahamo Gen. 13. v. 6. Esau à Jacobo Gen. 36. v. 6. & 7.
imo etiam ab Abiunelech Gen. 26. v. 13. Ifaac separaba-
tur: quod ostracismo haud multum absimile cum Consult.
Precept. M. Wexionio disp. polit. ult. cor. ult existimo.
IX. Secundum acta & probata non semper
sententia ferenda.

Si certissime sciverit judex rem aliter se habere quā
per testes & instrumenta demonstrare quis est conatus,
pravos illos & perversos testes nequaquam respiciendos
esset mandat summus, & æquissimus legislator Exod.
23. v. 2. Non sequeris multititudinem ad faciendum malum
nec in judicio plurimorum acquiesces sententia, ut à vero de vice
v. 7. Mendacium fugies insontem & justum non occides quia

aversor impium. Nostræ quoq; Vis judici ut juret in-
jungunt se nunquam corrupturum ac detorturum jus
& judicium contra conscientiam, nec innocentem
reum aut reum innocentem pronunciaturum utpote cap.
1. Rong. b. St. L. 35. L. L. t. e. cap. 1. Tinct. b. Conf. pro-
cess. judic. § 6. juram. Assess. Jus m. Romanum, ju-
dici probandum esse dicit l. 12. in fin. ff. de probat, ad
versario enim nunquam satisficeret. Si itaq; judex sciat a-
liter esse quam probatum est, consultum videtur ut hic
aut se excusat, aut si ad judicandum à superiori magistratu coga-
eatur, conscientiam respiciat. Nihil enim magis injuria & ini-
quiti patrocinatur quam condemnatio innocentis &
nocentis absolutio. Imo satius est impunitum relinqui faci-
nus innocentis quam innocentem damnare l. absent. ff. de pæni.

COROLLARIA.

2. *Philosophia Theoretica ratione nobilioris objecti,
Practica ratione regiminis & utilitatis est præstator.*
 2. *In Philosophia quod verū est id nullibi est falsum.*
-

*Ingenio, eruditione & morib⁹ Prestansissim⁹ atq;
politissimo juveni*

D. OLAO JEREMIÆ NORCOPENSI
*Philosophs. Candidato meritissimo & Ll: gum Studioissimo,
summā cum Laude, pro summis in Philosophiā honoribus
disputanti, ex animo aplausi,*

Gratular ingeniū vegetū, mi Suavis Olave;
Progressus grator; Summos tibi grator honores.

MICHAEL O. WEXONIUS
Luri & polit. prof. p.